

Párizsi beszélgetés

Résztevők: Mihnea Berindei, Paul Goma, Virgil Ierunca, Mihai Corne és Monica Lovinescu.

(François Mitterand, a Francia Köztársaság elnöke ez év június 9-i sajtókonferenciáján Dominique Jamin-nek, a *Le Cotidienne de Paris* c. újság munkatársának Virgil Tănase eltűnésére vonatkozó kérdése kapcsán a következőket mondta: "Nem hanyagoltam el semmit ebben az ügyben, melyet napról napra figyelemmel követek. Amennyiben - tragikus feltevés - bebizonyosodna, hogy Tănase úr úgy tűnt el, hogy többé nem kerül elő, a Franciaország és Románia közötti kapcsolatok igen súlyosan károsodnának. Ismétlem: semmit nem hanyagoltam el, és ha megengedik, később bizonyosabb dolgokat mondok el önöknek ezzel kapcsolatban. De szükségem van még egy kis időre. Biztosak lehetnek abban, hogy következtéseimet nyilvánosságra fogom hozni."

Mint tudjuk, a július végén hozott első és rendkívül jelentős döntés jelezte a francia-román kapcsolatoknak már ezen a sajtóértekezleten bejelentett romlását. Claude Cheysson francia külügyminiszter diplomáciai úton bejelentette, hogy *sine die* elnapolja François Mitterand utazását, amit az szeptember végén tett volna Romániában, és megbízta Michel Jobert külkereskedelmi minisztert, hogy a Bukarestben teendő látogatása alkalmával, ahol a francia-román vegyes bizottságban elnökölt, megerősítse azt. Másrészt Michel Jobert átadta Andrei román külügyminiszternek azt a dossziét, mely az emberi jogok romániai megszegésének dokumentumait tartalmazta, és amely megsértésekre a francia közvélemény mind érzékenyebb.

François Mitterand gesztusát kommentálva a *Le Monde* a következőket írta: "A Tănase-ügy nem az egyedüli vitás kérdés a francia-román kapcsolatokban. Az örökbefogadott gyermekek, valamint a szétszakított családok esetein kívül több incidens háborította fel a franciákat: a *Le Matin* c. lap bukaresti tudósítója, Bernard Poulin elleni támadás, és általában az az arcátlanság, mellyel a román titkosszolgálat tevékenykedik Franciaországban, vagy akár Nyugat-Európa más részein is. Ebből a szempontból a Tănase-ügy nem egyszerűen az emberi jogok kérdése, de merénylet a francia szuverenitás ellen, lévén, hogy az Franciaország földjén játszódtott le. Ceaușescu rendszerének lejáratása, valamint Románia katasztrofális pénzügyi helyzete kétségtelenül közrejátszottak abban, hogy Mitterand úgy döntött, lemond a Magyarországon megkezdett keleti politikájának bukaresti folytatásáról."

(Ara-Kovács Attila bevezetője)

M. LOVINESCU: Azért ülünk most e kerekasztal körül, hogy a francia-román kapcsolatok megromlásáról és Mitterand elnök azon döntéséről beszéljünk, melynek értelmében utazását *sine die* elnapolja. Úgy hiszem, hogy ez a kapcsolatokban egy igen súlyos pillanat, de a *Scînteia*t olvasva látjuk, hogy a román sajtónak nem ez a véleménye. Azt hiszem, Paul Goma szeretne a *Scînteia*ból idézni. Úgy tűnik, minden a legnagyobb rendben van, nem igaz?

P. GOMA: Igen, a legnagyobb rendben. Idézem a *Scînteia*ból, mi történt Neptun üdülőhelyen: "A találkozó során megállapították..."

M. L.: Ceaușescu elnök és Jobert államminiszter...

P. G.: Igen. Tehát: "A találkozó során megállapították, hogy a bukaresti és párizsi magas szintű megbeszélések egyezményei és irányzatai alapján és szellemében a Románia és Franciaország közötti, a teljes egyenlőségre, a kölcsönös tiszteletre és nagybecsülésre alapozódó hagyományos kapcsolatok felfelé ívelnek." Továbbá: "Kitűnt az a kölcsönös óhaj, hogy a román-francia kapcsolatokat a legkülönbözőbb területeken még erőteljesebben fejlesszék..." stb. stb. És így fejeződik be: "A találkozó szívélyes, baráti légkörben zajlott le."

M. L.: Na, és hogyan jelentkeznek valóban ezek a hagyományok, ez a szívélyes, baráti légkör, a francia-román kapcsolatok eme javulása - a francia sajtóban?

VIRGIL IERUNCA: Tudom, hogy a román sajtó borzasztóan objektív, de - igen különös - az egész francia sajtó más véleményen van. Csak a címeiket: Le Cotidienne de Paris, július 29.: Mitterand zárójelbe teszi Romániát. Le Matin, július 28.: Mitterand nem megy Romániába: a francia-román kapcsolatok romlását tovább fokozta Virgil Tănase írónak az eltűnése. Le Figaro, július 29.: A Tănase-ügy következménye: Mitterand elhalasztja bukaresti látogatását. France Soir, július 28.: Mitterand szeptemberben nem megy Romániába, aminek oka a román titkosszolgálat tevékenysége, mely felelős Virgil Tănase disszidens párizsi eltűnéséért. Le Monde, július 31.: A román titkosszolgálat a láthatáron. Lévén, hogy az egész francia sajtóról beszélünk, ezt a listát kiegészíteném egy, a L'Humanitéből vett idézettel, mely mégis, július 29-én bejelenti Franciaország elnöke romániai látogatásának elhalasztását, és ezt az elnök június 9-i, Tănase eltűnésével kapcsolatos nyilatkozatához kapcsolja. A francia újság lényegében Franciaország elnökének teljes szövegét idézi, és azt hiszem, jó, ha újra elmondjuk: "Ha bebizonyosodik az a tragikus feltevés, hogy Virgil Tănase úr úgy tűnt el, hogy többé nem kerül elő, az súlyosan kihatna Románia és Franciaország kapcsolataira."

M. L.: Azt hiszem, ez az első alkalom az enyhülés óta - legalábbis amennyire én tudom -, hogy egy nyugati államfő egy ilyen döntést hoz az emberi jogok megsértése miatt. És első alkalom, midőn egy államfő ily módon veti föl a felelősség kérdését. Éspedig egy, a bukaresti kormánynak szánt közlemény formájában.

P. G.: Lehet, hogy az első alkalom, és a romániai hatóságok ezért nem értették meg. A francia sajtó számos képviselője volt Bukarestben, és megállapították, hogy a román hatóságok nem hitték el azt a hírt, amit Michel Jobert közvetített számukra. Valószínűleg - mondom én, tudva, hogy Romániában a vezető funkciókban lévők számára ismeretlenek bizonyos fogalmak - valószínűleg nem ismerik a *sine die* terminust, és talán *sine Deo*-ra fordítják...

M. L.: A humor pillanatai után térjünk vissza a komolyabb dolgokra. Nem csupán a diplomáciai kapcsolatokról van itt szó, de a kereskedelmiokról is. Létezik egy francia-román kereskedelmi ügyosztály. Szeretném tudni, mit mond a hivatalos nyilatkozat, és mi a valóság?!

P. G.: Ismét csak én vagyok a Scînteia olvasója... van itt még egy nyilatkozat a Citroën-Automobile francia-román társaság üléséről. Csupán annyit idézek, hogy: "Tanulmányozták az együttműködés kiterjesztésének lehetőségét, úgy vélvén, hogy ez hozzájárul majd Románia és Franciaország kölcsönösen előnyös gazdasági kapcsolatainak állandó fejlődéséhez." És így végződik: "A találkozó szívélyes légkörben zajlott."

M. L.: Szeretném most idézni a Le Matin-t - ugyanarról a dologról egy másik változat. "A leglátványosabb dologi vita kétségkívül az Olt-Cit gépkocsiüzemmel kapcsolatos, melyet a Citroën épített, és amely Franciaországnak két milliárd frankjába került. A terv kivitelezése már két esztendőre késett, a termelés még mindig nem kezdődött el, a modellek pedig, melyeknek ára a Citroën szerint nem versenyképes, valószínűleg már elavultak lesznek piacra dobásuk pillanatában.

MIHAI CORNE: Valójában a terv kivitelezése sokkal nagyobb késéssel bír, lévén, hogy a szerződést 1976 decemberében írták alá, a termelésnek pedig 79 vége felé kellett volna megindulnia. Mintegy 130.000 Citroën gépkocsit kellett volna gyártani évente, melynek felét a román piacra szánták, a másik felét pedig a Citroën-nek kellett volna eladnia Nyugaton. 1980 végén azonban megállapították, hogy még semmi sem készült el, majd az üzem építkezései bizonyos véget nem érő viták miatt még két évig állnak. A múlt év végén arra a

következtetésre jutottak, hogy az eredeti formában megoldás nem lehetséges, mivel a modellek - mint Monica Lovinescu mondta - elavultak voltak. De nem szabad elfelednünk, hogy ez az ügynek csak az egyik oldala, lévén, hogy ha Franciaország ebben az üzletben kétmilliárd frankot veszített, valójában Románia Franciaországgal szembeni adósságai - fizetetlen adóssága - 9 milliárd frankra rúgnak, ami csupán mintegy 8%-át képezi Románia külföldi hitelezőivel szembeni össztartozásainak.

És itt szeretném világossá tenni, mit is jelent a román államadósság. Egyrészt maga az RSZK kormánya beismerte, hogy 10 milliárd dollár adóssága van, amihez még mintegy két, különböző kölcsönökből származó milliárdot kell hozzáadni, többek között a Nemzetközi Valutaalapból újabban kapott 200 millió dollárt. És mivel Románia nem tudta megfizetni ezeket az adósságokat, arra a megegyezésre jutottak, hogy hat és fél esztendő alatt törlessze azokat, azonban 15%-os kamattal. Ami azt jelenti, hogy hat és fél esztendő alatt nem 12 milliárdot, hanem 18 és fél milliárdot kell majd fizetni. Ez román pénzben kifejezve 700 milliárd lejnek felel meg. Most végezzünk egy kis számítást, hogy mindenki tudja, mit jelent Románia aktív népessége számára ez a kötelezettség. Mondjuk, hogy 11 millió aktív személlyel számolhatunk, akiknek évi jövedelme átlagosan 30.000 lej, azaz 2500 lej havonta. 700 milliárd lej adósság hat évre elosztva azt jelenti, hogy minden személy fejenként 65.000 lejt kell fizessen ebben az időközben, vagyis 10.000 lejt évente. Ez annak a számára, aki évi 30.000 lejt keres, fizetésének egyharmadát jelenti. Azaz tudatában kell lennünk annak, hogy hat és fél esztendőn keresztül minden romániai dolgozó ember jövőjét megterheli - és súlyosan terheli meg - az az adósság, amit az RSZK rendszere csinált egy teljesen abszurd gazdaságpolitika következményeként.

M. L.: Igen, a kereskedelmi vonatkozások nagyon fontosak, de nem az egyedüliek. Van még az emberi jogok problémája is, ami a francia-román kapcsolatok rosszabbodásához vezetett minden területen. Körülbelül mikor kezdődött ez?

MIHNEA BERINDEI: Valóban, a Románia és Franciaország közötti kapcsolatok romlása minden területen jelentkezik. Az utóbbi időben kormány szinten is, mint láttuk, de ez egy régebbi folyamat, amely a sajtó, a politikai pártok, a nem kormány szintű egyesületek, mint például a szakszervezetek vagy az emberi jogokért küzdő egyesületek vagy az Emberi Jogok Védelmének Nemzetközi Szövetsége vonatkozásában jelentkezett.

M. L.: Ha megengeded, hogy félbeszakítsalak... Azt hiszem, hogy ezt a kérdéskört francia kontextusban kellene tárgyalni, ami ma különbözik a 75 körülől.

V. I.: Én ezt a kontextust szociálpolitikainak, szociál-kulturál-politikainak nevezném, mivel 1977 óta a baloldali francia értelmiség egyfajta fokozatos ébredésének lehetünk tanúi, amit mindenekelőtt az emberi jogok védelme koncepciójának tulajdoníthatunk.

M. B.: A tévedés elkerülése végett: a nem kommunista baloldalról van szó. (...)

V. I.: Konkrétan érzékelhető a francia értelmiség érzékennyé válása a kommunista dogmatizmusokkal és mitológiákkal szemben, ami körülbelül 1977-ben kezdődött.

M. L.: Talán még hamarabb, 75 körül. Ez az új filozófiák pillanata.

V. I.: Az új filozófusok hulláma igen nagy hatással volt rá. De ahogy a francia értelmiség nagy része hatalomra jutásuk előtt támogatta a szocialistákat, ma ez az értelmiség jelentős mértékben eltávolodott tőlük. Természetes dolog, hogy a Francia Köztársaság elnöke, maga is író, igen nagymértékben érzékeny legyen a francia értelmiség politikai érzékenységének a változására. Még tovább mennék, és megállapítanám, hogy a Francia Köztársaság elnökének két fontos tanácsadója is, Debray és Athalier, akik baloldaliak - különösen Régis Debray,

akinek kapcsolatai a dél-amerikai "forradalmi" mozgalmakkal közismert, mégis, utóbbi könyvében Debray úgy beszél a marxizmusról, mint ami a történelem lomtárába való.

Továbbá: a Bukarestbe látogató Michel Jobert államminiszter és külkereskedelmi miniszter nem csupán politikus, de ugyanakkor író is, és ne felejtjük el, hogy amikor Franciaország a nevezetes Helsinki Konferencia elé terjesztette az emberi jogokról szóló jelentését, amelyik a nyugati bizottságok jelentései között a legszenvedélyesebb és a legjobban felépített volt, nos ezt az emberi jogokról szóló jelentését maga Michel Jobert állította össze, ami bizonyos értelemben magyarázza azt a váratlan és határozott módot, ahogy Michel Jobert és a Francia Köztársaság elnöke, annak tanácsadói, valamint az egész francia sajtó - mely most teljesen mentes attól a kriptokommunista és kriptobaloldali dogmatizmustól, mely 1975-ig jellemezte - az emberi jogok problémáját felveti.

M. B.: De térjünk vissza Romániára, mert szerintem meg kell említenünk azt a tényt, hogy Romániáról a többi keleti országtól különböző kép élt a francia sajtóban és közvéleményben. Ez a különleges kép, melynek Románia örvendhetett - szerintem - két mítosznak tulajdonítható. Az egyik Románia "függetlenségének" a mítosza, ami mindenekelőtt a Szovjetunióval szembeni függetlenségét jelentette, és ami egy belső demokratizálást sejtetett.

A másik: Romániának a 60-as, 70-es években bekövetkezett jelentős gazdasági fejlődéséről szóló mítosz.

Ezek a mítoszok jelen pillanatban teljesen elértéktelenedtek. A folyamat kezdeteit viszont, szerintem - nem tudom, egyetértetek-e velem - 1977-re tehetjük, és egybeesik Románián belüli eseményekkel, és pedig a romániai emberi jogokért folyó mozgalom nyílt színrelépésével.

M. L.: Igen, annak a mozgalomnak a megjelenésével, melyet Paul Goma kezdeményezett. Ezt elmondhatjuk annak ellenére, hogy Paul Goma jelen van. Így van, Paul Goma?

V. I.: ...és amit Paul Gomától kiindulva a SLOMR (a Dolgozók Romániai Szabad Szakszervezete - DRSZSZ) megalakulása követett.

M. B.: Amit a zsilvölgyi bányászok sztrájkja, értelmiségi vagy hívő csoportok megalakulása, majd 79 februárjában a SLOMR megalakulása követett, később pedig egész sor sztrájk a Motru völgyében. Talán ez utóbbiról említhetnénk valamit.

M. L.: ...és amely mozgalmak itt mind nagyobb visszhangra leltek. És itt meg kell mondani, hogy az Emberi Jogok Bizottsága, mely a Romániai Jogok Ligájává alakult, ebben a vonatkozásban lényeges szerepet játszott.

M. C.: Így például leleplezte a tisztára szovjet típusú pszichiátriai kórházak létesítését Románia területén. Ez a leleplezés természetesen Paul Gomának is köszönhető, de mindenekelőtt Ion Vianu doktornak, aki a nemzetközi kongresszusokon felfedte és tudományos összefüggéseibe is helyezte a Szovjetunióból importált pszichiátriai kórházak konkrét és reális jelenségét.

P. G.: Arra szeretnék emlékeztetni, hogy a Bizottság - amely később Ligává alakult - első látványos sikerét Ceaușescunak 1980 nyarán történt franciaországi látogatása alkalmával érte el, midőn - mint tudjuk - nem dobáltak sem kézigránátokat, sem paradicsomot, nem kiáltottak ellenséges jelszavakat, hanem... *írtak a francia lapokban*. És pedig úgy, ahogy még sohasem írtak, miáltal a neves vendégek arra kényszerültek, hogy lemondjanak a sajtóértekezletről, lemondjanak bizonyos kereskedelmi szerződések helybeli aláírásáról.

M. C.: Visszatérnék Románia "függetlenségének" a kérdésére. Azt hiszem, e vonatkozásban nem szabad összetévesztenünk Romániát azzal a kormánnyal, mely jelenleg

vezeti. Ennek ellenére a nyugati sajtó hosszú ideig összetévesztette a kettőt, és csak az utóbbi időben kezd ez a sajtó és ez a közvélemény rájönni, hogy teljes ellentmondás van a lakosság és...

P. G.: Ha kezdedbe veszed bármelyik francia lapot, vagy hallgatod a rádiót, amikor Romániáról beszélnek...

M. L.: ...vagy nézed a televíziót...

P. G.: ... már senki sem beszél az úgynevezett "függetlenségről"; a függetlenség fogalma teljesen hiányzik.

M. L.: Még úgynevezett-függetlenségről sem beszélnek.

P. G.: Egyszerűen ironizálnak rajta.

M. C.: Most azonban szólnunk kell a másik vonatkozásról, a gazdaságról. A kudarc nem csupán a Franciaországgal való kapcsolatokban jelentkezik, hanem a Románia által kezdeményezett minden nagyobb iparosítási erőfeszítésben. Mindenekelőtt: a galaci kombinát teljes kudarca.

P. G.: ...vagy a năvodari-i kőolaj-finomító...

M. C.: De a tímőldgyár sem járt a várt eredményekkel. Így tehát ennek a rezsimnek minden nagy műve valóságos katasztrófának bizonyult. És mi a magunk részéről csak abban reménykedhetünk, hogy a nagy megvalósításokra irányuló ambíció egyszer véget ér. S például nagymértékben aggaszt bennünket az, hogy, mint halljuk, az a politikai-adminisztratív központ, amiről néhány hónapja vagy néhány éve beszélnek, ma újból épülés alatt áll. És hogy akkor kellett belefogni ennek az építésébe, amikor nincsenek kórházak, nincsenek autóutak, midőn egy csomó dolog hiányzik.

P. G.: ...nincs kenyérünk...

V. I.: Nem is beszélve a mezőgazdaságról. Teljes képtelenség, hogy a mai Románia politikai-gazdasági vezetői nem veszik észre, hogy magában a kommunista rendszerben - amelyik olyan-amilyen, és amelyik lényegéből származóan, magából a tényből származóan, hogy létezik, kudarcokhoz vezet -, ennek a rendszernek a kereteiben vannak kivételek, melyek mégis bizonyos illem határain belül maradnak. Magyarország lakóinak életszínvonala nem is hasonlítható a romániaihoz. Ez azt jelenti, hogy egy kommunista rezsimen belül mégiscsak lehet valamit csinálni, de a mai román vezetők soha semmiféle következtetést nem vonnak le. Ez képtelenség... De nemcsak Magyarországról van szó, mely a háború előtt is fejlettebb volt. Viszont mind Jugoszlávia, mind Bulgária mögöttünk álltak, sokkal alacsonyabb fejlődési szinten voltak, mint mi, akik egy minden területre kiterjedő iparosítási programba fogtunk. És mára minden tönkrement, ami 1900-tól ennek a rezsimnek a hatalomra jutásáig létrejött.

M. B.: Igen, levonhatjuk tehát az első következtetést, mondván, hogy a függetlenség és a gazdasági fejlődés mítoszainak szétfoslása egyrészt az emberi jogok helyzetének ismeretére, másrészt az életkörülmények, a munkakörülmények, a "gazdasági eredmények" ismeretére alapozódik.

P. G.: Ami a román gazdasági fejlődés mítoszáat illeti, az nem magától foszlott szét, hanem a kétoldali kapcsolatok következtében. És esetünkben Franciaország és Románia kapcsolatairól van szó. Szeretném nektek idézni, mit írt a Le Cotidienne de Paris Michel Jobert látogatását követően: "A román elnök már régóta úgy kezeli Franciaországot és a franciákat, mint Romániát és a románokat, akikből egyszerűen gúnyt űz." Továbbá: "...a

román kormány megsokszorozza a két ország közötti kapcsolatok akadályait.” A francia külügyminisztérium polcai roskadoznak a humanitárius ügyek dossziéi alatt: a román állampolgárok, akiket megakadályoztak abban, hogy elhagyják az országot, francia-román utazások, örökbe fogadott gyermekek. És itt meg kell említenünk egy dolgot. Mitterrand asszony foglalkozik - mint nő és mint az elnök felesége - azoknak a gyermekeknek az igen súlyos eseteivel, akiket a román kormány újabban kiárúsít a franciáknak. Igazi botrány!

V. I.: Már 70.000 frankot kérnek fejenként.

M. C.: És meg kell mondanunk, hogy a román elnök, helyesebben a központi bizottság első titkára éppen így viselkedik Európa minden államával szemben.

M. L.: De mi most a francia-román kapcsolatok romlásáról beszélünk, F. Mitterrand gesztusából kiindulva, mely példa nélküli. Ez természetesen más területeket is érint, és arról beszéljünk a továbbiakban.

M. C.: Számításba kell vennünk, hogy Franciaországnak Európában igen nagy súlya van, és a vele való kapcsolatok romlása kihathat az egész Közös Piacra.

M. B.: Tehát - mint mondtam - ez a romlás 1977-ben kezdődött, és ebben elsődleges szerepe a sajtónak van, és ki kell emelnünk, hogy a baloldali - nem kommunista - sajtóról van szó. E vonatkozásban meg kell említenünk a Liberation Rouge vagy a Le Cotidienne de Paris szerepét.

P. G.: ...és a Le Monde szerepét. Viszont a Le Figaro a legkevésbé figyelmes, a legkevésbé érzékeny arra, ami Romániában történik.

M. B.: Másrészt szerepe van a francia-román kapcsolatok meghatározásában a szakszervezeteknek is, egy adott ponton még a kommunista CGT-nek is. Megemlíteném azt a sajtóértekezletet, melyet 1978 áprilisában tartottak, melyen a négy legfontosabb szakszervezet vett részt, köztük a CGT is.

M. L.: Igen, de minden következmény nélkül.

M. B.: Voltak következmények a CGT belső viszonyait illetően, és ez igen fontos. A CGT egyes szakmai ágai, többek között a korrektoroké továbbra is keresik Vasile Paraschivot, hogy nála az emberi jogok helyzetéről és a romániai munkakörülményekről érdeklődjenek.

Ugyanakkor mind nagyobb szerepük van emberi jogokkal foglalkozó társaságoknak, mint amilyen az Emberi Jogok Francia Ligája vagy újabban az Emberi Jogok Nemzetközi Szövetsége. A Tănase-ügy kapcsán - melyről annyit beszélünk - megemlíthetjük azt a sajtókonferenciát, melyet a Romániában eltűntekkel kapcsolatosan (hiszen Tănase végeredményben ezek egyike) rendezett az Emberi Jogok Nemzetközi Szövetsége, s amelyen az Emberi Jogok Védelmének Román Ligája is részt vett.

Megemlíthetjük, hogy 1978-ban - mely Románia számára mind nagyobb jelentőségű időpont - alakult Franciaországban az Amnestynek egy részlege, mely kifejezetten Romániával foglalkozik.

V. I.: Azt hiszem azonban, hogy nem időztünk eleget a francia radikalizmus bizonyos, igen érdekes megnyilvánulásainál. Most, a húsz év előtti helyzettel szemben létezik egy erős szakszervezet, mely majdnem olyan erős, mint a kommunista befolyás alatt álló CGT... És ez a szakszervezet a romániai emberi jogok követelésében élen jár.

M. L.: Visszatérve az emberi jogok Romániában végbemenő lábbal tiprására, azt hiszem, ismét meg kell állnunk Virgil Tănase eltűnésénél, amely a gyutacs szerepét játszotta, és amelyik a francia elnök látogatását kérdésessé tette. Javaslom, nézzük át néhány újságcikk

címét a francia sajtóból, melyek Tănase eltűnése után jelentek meg. Az Action 33/34. sz. július-augusztus: I. Ceaușescu megölette Tănását. Ez a cím V. Tănase cikkére utal, melynek címe: *Ceaușescu öfelsége, az első kommunista király*, és amely az egész francia sajtó véleménye szerint az eltűnést kiváltotta.

Le Monde, június 2.: Ceaușescu úr defenzívában - a függetlenségesdítől (tehát nem a függetlenségtől - M. L.) a sovinizmusig.

Nouvelle Litteraire, május 27.: Nem-et az államterrorizmusnak. Ez az utóbbi kifejezés Tănase eltűnése pillanatában általánossá vált a francia sajtóban. A sajtóról beszélünk, de a francia televíziót is meg kell említenünk, ahol P. Gomát is meginterjúvolták az eltűnés pillanatában.

És itt meg kell említenünk, hogy Tănase eltűnése alkalmával a francia sajtó felsorolta a bukaresti agresszív cselekedetek több esetét is: a Bernard Poulin elleni támadást, a bombát tartalmazó könyvcsoomagokat - az egyiket P. Goma kapta, a másikat Penescu...

M. B.: A Monica Lovinescu elleni támadást...

M. L.: ...az Emil Georgescu elleni támadást. Az agresszív cselekedeteknek egész listája van már, és noha Tănase eltűnése a gyutacs szerepét töltötte be, nem volt az első eset, bár sohasem mentek ilyen messzire, annak ellenére, hogy Emil Georgescu majdnem meghalt.

De folytassuk a cikkcímek olvasását: France Soir, június 4.: Ceaușescu személyes bosszúja.

Liberation, május 25.: Virgil Tănase tudatában volt Ceaușescu megtámadása veszélyeinek.

Nouvelle Observateur, május 29.: Ceaușescu, bátyak, nővérek et Company.

Le Figaro, május 24.: A román állambiztonsági szervek a vádlottak padján

Nem idéztünk minden francia újságot, csak a párizsikat, s azok közül sem mindegyiket.

Szeretném még megemlíteni, hogy - amint tudom, amennyire a Le Matin is - M. Jobert egy dossziéval ment Bukarestbe, mely az emberi jogok romániai megsértésének eseteit tartalmazta egyes román állampolgárokkal szemben.

M. B.: Jurca és Dobre, valamint Gh. Calgiu-Dumitreasa...

M. L.: Ezek a legközismertebbek, de nem az egyedüliek. A Romániai Emberi Jogok Védelmének Ligája sajtóértekezlete alkalmával átadott a francia sajtónak egy listát, mely az eltűntek neveit tartalmazta, és ami azóta is hosszabbodott. Ez mindenekelőtt az 1977-es zsilvölgyi sztrájk bányászainak nevét tartalmazta. Azóta eltűntek a SLOMR tagjai 1979-, a motrui sztrájkoló bányászok 1981-ből.(...)

(A román Szabad Európa Rádió egyik adásának szövege; magnófelvétel alapján lejegyezte és fordította Tóth Károly Antal)